

Ehdotus A 1950/UHN
Käsittelijä Kestävä Pohjola -valiokunta

Mietintö jäsenehdotuksesta, joka koskee luonnon monimuotoisuutta ja luonnonsuojelua koskevaa pohjoismaista yhteistyötä

Kestävä Pohjola -valiokunta ehdottaa, että Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

että koordinoidaan ja mitoitetaan pohjoismaisia luonnonsuojeluun, ennallistamiseen ja yhtenäisten käytävien perustamiseen tehtäviä panostuksia niin, että tuetaan paremmin vaelluslajien olosuhteita ja ilmastonmuutoksen vaikutuksia vaelluslajeihin.

että perustetaan valvontaohjelma, jossa tarkkaillaan ihmisen ja ilmastonmuutoksen vaikutuksia vaelluslajeihin.

Taustaa

Miljardit eläimet vaeltavat vuosittain. Vaeltavia lajeja on maalla, joissa, valtamerissä ja taivaalla. Eläimet ylittävät maiden ja maanosien rajoja ja vaeltavat tuhansia kilometrejä maapallon poikki etsiessään ravintoa ja palatessaan pesimäalueilleen. YK:n uuden raportin *The state of the worlds migratory species*¹ mukaan yhä useammat lajit kokevat kuitenkin vaikeuksia vaellusmatkoillaan. Raportti on ensimmäinen, jossa on tutkittu näin laajalti vaeltavien lajien tilaa kaikkialla maailmassa sekä niiden kokemia uhkia ja mahdollisia ratkaisuja lajien pelastamiseksi. Vaeltavilla lajeilla on tärkeä merkitys ekosysteemissä. Ei ole yhdentekevää, onko näitä lajeja olemassa vai ei. Mikäli vaeltavia lajeja häviää, heikkenevät myös muiden lajien elinehdot. Vaeltavilla lajeilla on merkitystä esimerkiksi luonnon ekosysteemeissä, sillä ne kuljettavat ravinteita, levittävät kasvien siemeniä ja muokkaavat kasvillisuutta. Ne ovat myös tärkeitä ravinnonlähteitä monille muille lajeille, kuten kaloille ja korppikotkille.

Raportissa annetaan useita syitä sille, miksi vaeltavilla lajeilla menee niin huonosti. Näitä syitä ovat esimerkiksi metsästyks ja liikkakalastus. Elinympäristöjen liikkakäyttö ja häviäminen muun muassa maatalouden ja liikenne- ja energiainfrastruktuurin laajentamisen takia ovat kuitenkin kaksi suurinta uhkaa. Vaeltavien lajien suurin ongelma liittyy maankäyttöön, esimerkkinä patojen rakentaminen. Ihmisen luomissa

¹ [State of the Worlds Migratory Species report_E.pdf \(cms.int\)](https://www.cms.int/~/media/State_of_the_Worlds_Migratory_Species_report_E.pdf)

ympäristöissä on vaikea liikkua, sillä eläimet eivät pääse kulkemaan kaupunkien halki tai teiden ja suurten maa-alueiden yli.

Ratkaisuna voisi siksi olla niiden alueiden suojelu, joilla vaeltavat eläimet liikkuvat. Tällöin infrastruktuurin suunnittelussa on kiinnitettävä huomio siihen, että estetään eläinten liikkumista mahdollisimman vähän. Miltei 10 000 maailman suurimmista biodiversiteettialueista on tärkeitä vaeltaville lajeille, mutta hiukan yli puolta alueista ei ole suojeltu tai rauhoitettu. Tästä syystä maankäytön suunnittelussa on tärkeää ottaa huomioon vaeltavat lajit, niin ettei estetä muun muassa vaeltavia lajeja liikkumasta tai muutoin haitata niiden elämää.

Pohjoismaat tekevät nykyään joillakin aloilla yhteistyötä luonnon monimuotoisuuden ja alueen ekosysteemien suojelemiseksi. Aiemmin viljeltyjä alueita palautetaan luonnonmukaiseksi laidunmaaksi tai koskemattomaksi metsäksi. Prosessia kutsutaan villiinnyttämiseksi (rewilding).

Villiinnyttäminen lisää luonnon monimuotoisuutta paikallisesti, mutta useiden lajien – etenkin vaeltavien lajien – kannalta tällaisten luontoalueiden olemassaolo ei kuitenkaan riitä, vaan ratkaisevaa on myös alueiden sijainti suhteessa lajien vaellusreitteihin sekä alueiden laajuus.

Luonnon kannalta voitaisiin saavuttaa merkittäviä hyötyjä, jos maat koordinoisivat ja pohtisivat yhdessä ennallistettavia alueita yli Pohjolan kansallisten rajojen, jolloin alueet vaikuttaisivat paitsi luonnon monimuotoisuuteen paikallisesti tai alueellisesti myös pohjoismaisen luonnon monimuotoisuuteen laajemmin.

Pohjolan luonnon monimuotoisuuden heikenevä kehityssuunta on käännettävä, eikä aikaa ole tuhlettavaksi.

Dubain ilmastokokouksen yhteydessä (joulukuussa 2023) vaeltavien lajien suojelemisesta tehdyn yleissopimuksen yhteydessä julkaistiin huomiota herättänyt raportti², joka koski ilmastonmuutoksen vaikutuksia vaelluslajeihin. Raportissa todetaan, että ilmastonmuutoksen suorat vaikutukset näkyvät jo nyt useissa vaelluslajeissa, esimerkiksi hyönteisten vähenemisenä, vaellusajankohtien muuttumisena sekä pesinnän ja eloonjäämisen heikkenemisenä. Kuten raportista käy ilmi, vaelluslajit ovat tärkeitä ihmisten ja luonnon ekosysteemien kannalta. Vaelluslajit toimivat ravinnonlähteenä, edistävät taloudellista kehitystä ja pölytystä, siementen levittämistä ja tautien torjuntaa. Sen vuoksi vaeltaminen on toimivien ekosysteemien oleellinen osa, ja vaelluslajien suojelu on aivan ratkaisevaa sekä luonnon monimuotoisuuskriisin että ilmastokriisin hallinnassa. Raportissa korostetaan, että on aivan välttämätöntä tunnistaa ilmastonmuutoksen osalta haavoittuvat lajit

² [Climate change and migratory species review | JNCC - Adviser to Government on Nature Conservation](#)

tarpeellisten toimien turvaamiseksi, ja esimerkiksi perustaa yhtenäisiä ja suojeltuja alueita, joilla palautetaan ja ennallistetaan tuhoutuneita ekosysteemejä, minkä seurauksena vaelluslajit voivat löytää uusia alueita. Samanaikaisesti kehitystä tulee valvoa tulevaisuuden toimien mahdollistamiseksi.

Raportti painottaa myös yhteisen toiminnan tärkeyttä eri vaellusreittien välillä. Maat, jotka tekevät yhteistyötä yhteisten ekosysteemien suojelemiseksi ja ennallistamiseksi, voivat mahdollistaa vaelluslajien palauttamisen samalla kun ne saavat etuja luontopohjaisista ratkaisuista ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi. Maiden välinen yhteistyö ja tiedonvaihto on ratkaisevan tärkeää, jotta toimet saadaan onnistumaan mahdollisimman hyvin.

Tässä viitataan vaelluslajeja koskevaan kirjalliseen kysymykseen E 10/2023, jossa Pohjoismaiden hallituksilta ja Pohjoismaiden ministerineuvostolta kysytään maiden toimista vaelluslajien suojelemiseksi. Vastauksesta käy muun muassa ilmi, että Pohjoismaat tekevät yhteistyötä vaelluslajien osalta kansainvälisten sopimusten kautta sekä suurpetokantojen hoidossa. Lisäksi mainitaan useita konkreettisia aloitteita, kuten **Ruotsin** malli merialueiden kytkeytyvyydestä arktisella alueella ja pohjoismaiset toimet Tornionjoen vaelluslajien hyväksi. **Suomella** on ohjelma vaelluslajien elinalueiden suojelemiseksi, mihin sisältyy muun muassa kosteikkojen ja soiden ennallistaminen. **Tanska** viittaa luonnonvaraisiin suojelualueisiin sekä vaelluslintujen pesimä- ja levähdysalueiden suojelutyöhön. **Islanti** mainitsee aloitteet 30 lintualueen suojelusta, 6 kosteikon suojelusta sekä vaelluslajeille yleisesti tärkeiden järvien ja jokien suojelusta. **Norja** mainitsee vastauksessa naalin suojeluyhteistyön, priorisoitujen lajien valitsemisen ja niiden suojelun sekä tärkeiden elinalueiden suojelun. **Grönlanti** tekee Kanadan kanssa yhteistyötä sarvivalaiden ja jääkarhujen suojelussa, ja sillä on lisäksi atlantinlohen suojelun hoitosuunnitelma.

Vastauksessa kysymykseen siitä, miten vaelluslajien suojelua koskevaa pohjoismaista yhteistyötä voidaan vahvistaa, viitataan edellä mainittuihin aloitteisiin, sekä Ruotsin ja Suomen väliseen kosteikkojen ennallistamisyhteistyöhön sekä norjalaiseen petoeläintietokantaan, joka on tärkeä väline karhujen, kettujen, ilvesten, susien ja kuningaskotkien kantojen hoidossa. Tätä työkalua kehitetään jatkuvasti, ja se tukee vaelluslajeihin liittyvää pohjoismaista yhteistyötä.

Vastauksessa kysymykseen siitä, miten Pohjoismaiden hallitukset aikovat tehdä jatkossa yhteistyötä maailmanlaajuisen luonnon monimuotoisuussopimuksen seuraamiseksi, Pohjoismaat korostavat tekevänsä aktiivisesti töitä toteuttaakseen sopimuksen maailmanlaajuisesti, alueellisesti sekä kussakin Pohjoismaassa. Lisäksi maat pitävät tulevaisuudessa päivitettäviä kansallisia biodiversiteettistrategioita pohjana, kun tutkitaan mahdollisuuksia tehdä muutakin pohjoismaista yhteistyötä

alalla. Lisäksi viitataan siihen, että puheenjohtajamaa Ruotsi priorisoi vieraslajeihin liittyvää pohjoismaista panostusta sekä yhteistyötä luontopohjaisissa ratkaisuisa. Lopuksi viitataan tulevaan ympäristö- ja ilmastoalan uuteen yhteistyöohjelmaan (2025–2030).

E10/2023 sisältää kysymyksen myös Pohjoismaiden ministerineuvostolle siitä, voiko se tehdä selkoa vaelluslajeja koskevasta pohjoismaisesta yhteistyöstä. Vastauksessa viitataan NordGeniin ja sen työhön tärkeiden geenivarojen säilyttämiseksi ja hyödyntämiseksi. Vastauksessa kysymykseen siitä, miten Pohjoismaiden ministerineuvosto aikoo seurata maailmanlaajuisen biodiversiteettisopimuksen noudattamista, viitataan ministerien julkilausumiin, joista muun muassa käy ilmi julistus pohjoismaisen yhteistyön lisäämisestä luonnon monimuotoisuuden alalla. Lisäksi otetaan esille NordGen, luontopohjaisiin ratkaisuihin perustuvat panostukset sekä projektit, jotka koskevat maailmanlaajuisen biodiversiteettisopimuksen seurantaa ja *Other effective conservation measures* -hankkeen kriteerien laadintaa.

Valiokunnan näkemykset

Joulukuussa 2022 maailman maat solmivat laajan sopimuksen maapallon luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemien suojelemiseksi (Global Biodiversity Framework). Sopimusta, joka pohjautuu aiempiin tavoitteisiin pysäyttää luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen, kutsutaan ”historialliseksi” mutta maailman maat ovat asettaneet vastaavia tavoitteita jo kolme kertaa. Ensimmäinen kerta oli vuonna 1992, jolloin tavoitteena oli pysäyttää luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen vuonna 2010. Koska tavoitteisiin ei päästy vuonna 2010, sopimusta jatkettiin vuoteen 2020 asti ja samalla päätettiin 20 luonnon monimuotoisuustavoitteesta (niin kutsutuista Aichi-tavoitteista).

Valiokunta pitää erittäin huolestuttavana, että maailmanlaajuisista, alueellisista (EU:n biodiversiteettistrategia) ja kansallisista tavoitteista (kansalliset biodiversiteettistrategiat NBSAP) huolimatta luonnon monimuotoisuus köyhtyy ja ekosysteemejä tuhoutuu pahemmin kuin koskaan aiemmin.

YK:n raportissa³ todetaan muun muassa, että ”Luonnon monimuotoisuuden köyhtymistähti ei ole ollut näin nopeaa ihmisten historiassa ja painetekijät vain tehostuvat entisestään...”. Raportissa korostetaan lisäksi sitä, että

- maa- ja metsätalous, kaivostoiminta ja ylikalastus ovat aiheuttaneet noin 50 % maapallon luonnollisten ekosysteemien tuhoutumisesta viimeisten 50 vuoden aikana.
- miljoona eläin- ja kasvilajia on äärimmäisen uhanalaisia.

³ [Global Biodiversity Outlook 5 | Convention on Biological Diversity \(cbd.int\)](https://www.cbd.int/gbo/5)

- kaikista maa-alueista 75 % on joko muutettu niityksi, peitetty betonilla, jäänyt patojen alle tai muulla tavalla muuttunut.
- maailman merialueista noin 70 prosenttiin vaikuttavat kasvattamot, saasteet, laivaliikenne, merimiinat tai muut hankkeet.
- maailman kaikista joista ja järvistä 75:tä prosenttia käytetään eläinten hoitoon, tuotantoon tai kasvien viljelyyn.

Valiokunta painottaa raportista käyvän ilmi, että luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttämiseksi työtä tulee tehdä kaikilla tasoilla ja kaikkien sektorien välillä, ja luonnon monimuotoisuuden näkökulma tulee sisällyttää kansallisiin suunnitelmiin, politiikkakäytäntöihin ja lainsäädäntöön.

Valiokunta seuraa suurella mielenkiinnolla *Climate change and migratory species: a review of impacts, conservation actions, indicators and ecosystem services* -raportin suosituksia, jotka korostavat käsiteltävänä olevan ehdotuksen relevanssia ja tärkeyttä.

Valiokunnan mukaan että-lauseiden on hyvä sisältää pohjoismaisen yhteistyön lisäämistä vaelluslajeille tärkeiden suojelualueiden perustamisessa sekä tuhoutuneiden ekosysteemien ennallistamisessa, tiedon ja kokemusten vaihtoa sekä ihmisen toiminnan ja ilmastonmuutoksen vaikutusten seuraamista vaelluslajien kannalta. Valiokunnan näkemyksen mukaan on tärkeää, että Pohjoismaissa toimitaan vaeltavien lajien puolesta muun muassa luomalla niille yhtenäisiä käytäviä ja elinympäristöjä.

Reykjavíkissa 8. huhtikuuta 2024

Tove Elise Madland (A)
Karin Gaardsted (S)
Johan Andersson (S)
Åsa Karlsson (S)
André N. Skjelstad (V)
Anna Falkenberg (Sb)
Rebecka Le Moine (MP)

Bella Forsgrén (vihr.)
Heikki Autto (kok.)
Lene Westgaard-Halle (H)
Marianne Bigum (SF)
Lars Andersson (SD)
Staffan Eklöf (SD)
Himanshu Gulati (FrP)